

Uvodne besede k ljubljskemu pogledu na sodobne metode v prevodoslovnem raziskovanju

Mednarodna raziskava, ki jo je leta 2008 izvedla delovna skupina za integracijo doktorskih programov v prevodoslovju,¹ je v evropskem in severnoameriškem prostoru našela kar 31 doktorskih programov, ki se v celoti posvečajo prevodoslovnemu raziskovanju, in nadaljnjih 22, ki so po naravi širši, vendar dopuščajo obravnavo prevodoslovnih tem v okviru študija. Če k tem številkam dodamo še 285 evropskih magistrskih programov iz prevajanja, ki se večinoma zaključujejo z raziskovalno nalogo, ni več nenavadno, da postaja problematika različnih pristopov k prevodoslovnemu raziskovanju zanimiva za vedno širši krog raziskovalcev. Nujnost premisleka in pregleda sodobnih metod v prevodoslovju se je izrazila tudi v slovenskem prostoru, še posebej po uvedbi doktorskega študija iz prevodoslovja na ljubljanski univerzi v letu 2007. V odgovor na to potrebo poskuša monografija *Sodobne metode v prevodoslovnem raziskovanju* predstaviti najsodobnejše metodološke pristope v prevodoslovju² in tako pomagati novim raziskovalcem pri izbiri metode, ki bo najustreznejša za izbrano področje raziskovanja.

Monografijo uvajata prispevka, ki se osredotočata na dve tradicionalni temi prevodoslovnih raziskav: preučevanje neliterarnih in literarnih prevodov. Prispevek Davida Limona tako predstavlja najsodobnejša pristopa k prevodoslovnemu preučevanju neliterarnih prevodov, in sicer sociološki in t. i. etnografski pristop. Limon v svojem prispevku poudarja, da postavljajo sodobne prevodoslovne raziskave neliterarnih prevodov v ospredje družbeno vlogo prevajalca in obravnavo različnih dejavnikov, ki vplivajo na prevajalčevo delo. Podoben premik od preučevanja zgolj besedila opaža v sodobnem prevodoslovnem raziskovanju literarnih prevodov tudi Nike K. Pokorn, ki ugotavlja, da so se sistemske in deskriptivne raziskave literarnih prevodov, ki so se še konec devetdesetih osredinjale na raziskovanje in določanje norm v prevajanju, sedaj skoraj popolnoma umaknile sociološko obarvanim, bourdieujevskim raziskavam. Te sodobne raziskave ne preučujejo več samo literarnih prevodov, temveč predvsem literarne prevajalce, ter poskušajo rekonstruirati polja prevodne literature v različnih kulturah za različne žanre.

V nadaljevanju se monografija osredotoči na predstavitev raziskovalnih metod, ki se uporabljajo za opazovanje in opisovanje procesa prevajanja. Nataša Hirci tako predstavi različne računalniške programe in programe za zajem računalniškega zaslona ali snemanje premikanja oči na zaslonu, s pomočjo katerih pridobivamo kvantitativne podatke, ki so nujni za razlago postopka prevajanja. Avtorica kritično oriše tudi metodo protokol glasnega razmišljanja in uporabo vprašalnikov in intervjujev, ki pogosto dopolnjujejo kvantitativne raziskovalne metode. Tematiki zbiranja kvantitativnih podatkov za prevodoslovne raziskave se posveča tudi prispevek Špele Vintar in Darje Fišer, v katerem so predstavljena izhodišča

¹ Rezultate anket in podatke o skupini, ki jo sestavljajo Yves Gambier, Ubaldo Stecconi, Reine Meylaerts, Christiane Nord, Luise von Flotow in Nike K. Pokorn, najdete na spletnem naslovu: www.ts-doc.org.

² Z izrazom prevodoslovje označujemo vedo, ki združuje tako preučevanje prevodov in prevajanja kot tudi tolmačenja.

za gradnjo in analizo korpusov za prevodoslovne raziskave. To poglavje podaja smernice za zagotavljanje reprezentativnosti specializiranih korpusov, predstavi metode označevanja večjezičnih korpusnih zbirk in opiše temeljne metode korpusne analize s poudarkom na orodjih, ki omogočajo delo s korpusi za slovenščino. Z raziskovanjem posebnega korpusa, in sicer korpusa govornega jezika, se ukvarja prispevek Jane Zemljarič Miklavčič. Raziskovanje govornega jezika oz. spontanega govora je še posebej pomembno pri tolmačeslovju, ki se v večini raziskav osredotoča prav na govorni jezik. V luči te potrebe avtorica v svojem poglavju ponuja definicijo predmeta opazovanja in predstavlja različne možnosti zbiranja gradiva in tehnike zapisovanja govornega diskurza.

V zadnjem sklopu monografije so predstavljeni različni metodološki pristopi, ki so se razvili v drugih vedah, vendar se pogosto uporabljajo tudi za prevodoslovne raziskave. Tako Mojca Schlamberger Brezar najprej predstavi metode, ki se uporabljajo v jezikoslovnih kontrastivnih raziskavah, kot tudi kritike, ki so jih bile te metode deležne s strani mnogih prevodoslovcev. Avtorica prispevka je tem kritikam navkljub prepričana, da kontrastivno jezikoslovje, obogateno s spoznanji iz pragmatike, korpusne analize, besediloslovja in kritične diskurzne analize, vseeno še lahko predstavlja uporaben metodološki aparat v prevodoslovnih raziskavah. Nadalje, Agnes Pisanski Peterlin predstavi kontrastivno retoriko, tj. področje, ki se je ravno tako razvilo znotraj uporabnega jezikoslovja in ki se je, podobno kot kontrastivna analiza, začelo uporabljati tudi za potrebe prevodoslovnih raziskav. Po predstavitvi poglobljenih kontrastivnoretoričnih metod avtorica oriše, kako v sodobnem času razvoj korpusnih metodoloških pristopov vedno bolj zbližuje kontrastivnoretorične in prevodoslovne raziskave. Tretji prispevek v tem zadnjem sklopu tudi predstavlja povezavo prevodoslovja z jezikoslovnimi raziskovalnimi metodami: David Limon tako oriše žanrski oz. besedilnovrstni pristop k obravnavi prevodov, ki se med drugim lahko uporablja tudi za obravnavo vzporednih besedil iste besedilne vrste v različnih jezikih. Limon predstavi tudi model kontrastivne funkcijske analize, ki ga je za kontrastivno funkcijsko analizo prevodov izoblikoval Andrew Chesterman, ter ga ponazori s primeri, vzetimi iz svojega raziskovalnega dela.

Izbor metodoloških pristopov, primernih za obravnavo prevajanja in tolmačenja v tej monografiji, ni izčrpen: v tej izdaji tako ne boste našli predstavitev metod raziskovanja prevajanja za medije, metod, ki so v uporabi v sodobni leksikologiji in terminologiji, metod za raziskovanje tolmačenja, pri katerem se vedno pogosteje uporabljajo pristopi, prevzeti iz kognitivnega jezikoslovja in psiholingvistike, metod, ki se uporabljajo pri razvoju programov za računalniško podprto prevajanje, in še bi lahko naštevali. Vse to, upamo, bomo nadoknadili v drugi, dopolnjeni izdaji. Kljub tem pomanjkljivostim pa avtorji te monografije vseeno upamo, da bo ta prva predstavitev različnih metod, uporabljenih v raziskavah prevajanja in

tolmačenja, v slovenskem prostoru v pomoč vedno večjemu številu doktorskih študentov na področju prevodoslovja kot tudi vsem drugim raziskovalcem, ki preučujejo to tematiko.

Nike K. Pokorn
Ljubljana, december 2009